

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI

PROGRAMI ZA DJECU NARODNIH KNJIŽNICA

Diplomski rad

Ime studenta: Dina Furač

Mentor: Dr. sc. Ana Barbarić, doc.

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

1. Sažetak/ključne riječi.....	2
2. Uvod.....	3
3. Odjeli za djecu narodnih knjižnica.....	5
3.1. Povijest odjela za djecu.....	5
3.2. Svrha odjela za djecu.....	7
3.3. Programi, prostor i usluge odjela za djecu.....	10
4. Matične knjižnice.....	13
4.1. Županijska matična narodna knjižnica.....	14
5. Shopping centri kao konkurencija odjelima za djecu narodnih knjižnica.....	17
6. Usporedba s uputama za narodne knjižnice.....	19
7. ANKETA: POSJEĆENOST I DOSTUPNOST PROGRAMA ODJELA ZA DJECU NARODNIH KNJIŽNICA KORISNICIMA – DJECI.....	22
Anketa.....	22
7.1. Rezultati ankete.....	25
8. Zaključak.....	30
Literatura.....	32
Popis tablica.....	34
Popis slika.....	35

1. Sažetak/ključne riječi

Dječje knjižnice koje mogu biti organizirane kao samostalne ustanove ili odjeli narodnih knjižnica jedan su od prvih izvora znanja s kojima se djeca susreću kada govorimo o razvitku navika čitanja, ali i kulturnom razvoju djeteta. Naravno, razvoj kulture čitanja započinje već u najranijoj dobi kada bi roditelji trebali dijete uvoditi u svijet pisane riječi čitajući im djela namjenjena njihovom uzrastu. Narodne knjižnice su jedna od ustanova u kojima će dijete razviti i steći naviku čitanja i kreativnog izražavanja. Upravo su kreativni programi odjela za djecu narodnih knjižnica ključni za razvitak dječjeg kreativnog izražavanja i navika čitanja. Programi za djecu moraju biti raznovrsni, kreativni, a okruženje u knjižnici bi trebalo biti privlačno kako bi sama knjižnica stekla i privukla što više korisnika. Programi moraju biti inovativni i pratiti lokalne i globalne trendove kako bi djeca uvijek mogla naučiti o svijetu oko njih. Najmlađe korisnike privući će prvenstveno ono što nemaju kod kuće, niti na televiziji, niti u školi – nešto posebno, novo i za njih zanimljivo. *Uvođenje specifičnih i posebnih programa doprinosi popularizaciji knjige na nov način.*¹

Ključne riječi: *programi, narodna knjižnica, odjel za djecu, matične knjižnice, konkurencija, shopping centri, anketa*

¹ Dječja knjižnica za novo tisućljeće : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 80.

1. Uvod

Programi dječjih knjižnica moraju biti raznovrsni i kreativni kako bi privukli što više ciljanih korisnika – djece. Veći broj korisnika postići će se kvalitetnim programima koji su razvijeni u skladu s potrebama i dobi djeteta. Dječje knjižnice, kao i njezini programi, izuzetno su bitni za kreativan razvoj, ali i razvoj čitalačke kulture i ljubavi prema umjetnosti uopće. Naravno, kako bi taj razvoj bio potpun, programi dječjih knjižnica trebali bi se razvijati u suradnji s ostalim stručnjacima koji se bave odgojem djeteta, primjerice profesorima, knjižničarima, pedagozima. Oni će svojim prijedlozima uvelike pridonijeti razvoju programa dječjih knjižnica. Tema ovog diplomskog rada bit će **Programi za djecu narodnih knjižnica**. Tema rada će se razvijati u smjeru u kojem će se pokušati analizirati programi koje nude odjeli za djecu narodnih knjižnica što je uobičajeni i zakonskim dokumentima propisan oblik nuđenja knjižničnih usluga i programa djeci u Republici Hrvatskoj. U tom kontekstu bitni su Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj kojima se određuju minimalni uvjeti za obavljanje djelatnosti narodnih knjižnica. Kao uvod u temu, bilo je potrebno obraditi temu programa odjela za djecu narodnih knjižnica na općenitoj razini. U poglavlju **Odjeli za djecu narodnih knjižnica**, predstaviti će se što odjel za djecu narodne knjižnice obuhvaća i zašto je bitan za intelektualni i kognitivni razvoj pojedinog djeteta. Bit će naglašeno da su narodne knjižnice kao sustavi dodatnog obrazovanja, uz osnovno obrazovanje, bitni od najranije vrtićke dobi i da je poticaj prema posjećenosti odjela za djecu narodnih knjižnica bitan i od strane roditelja. Stoga je posebno naglašeno da je uloga roditelja bitna u poticanju djeteta, kako bi ono razvilo ljubav prema knjigama i stalnom traženju informacija koje se nude u fondovima odjela za djecu. U potpoglavlju *Povijest odjela za djecu* bit će predstavljena kratka povijest dječjih knjižnica u Republici Hrvatskoj koje su, u pravilu, osnivane kao odjeli za djecu odnosno odjeli za djecu i mlade narodnih knjižnica. Bilo je potrebno obraditi ovu temu kako bi se kratko prikazala tradicija dječjih knjižnica koja je poprilično novijeg datuma. Stoga je bilo bitno, na temelju povijesnih informacija, ukazati na činjenicu da je razvoj odjela za djecu narodnih knjižnica nešto sporiji s obzirom na inozemne primjere dobre prakse. Na općenitoj razini, u posebnom potpoglavlju *Svrha odjela za djecu* bit će prikazane sve mogućnosti koje odjeli za djecu narodnih knjižnica nude kao poticaj za razvoj djeteta i njegova intelekta. Nakon toga bit će prikazani *Programi odjela za djecu*. Obradeni će biti programi koje nude dječji odjeli djeci. Nadalje, u novom poglavlju bit će riječi o matičnim knjižnicama i

matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. Sustav matičnih knjižnica bit će prikazan kroz pravnu strukturu i zakone koje je bitno provoditi kako bi knjižnica kao ustanova funkcionirala u okviru nacionalnoga zakonodavstva. Ta problematika će posebno biti prikazana u poglavlju **Matične knjižnice u Hrvatskoj** i potpoglavlju *Županijska matična narodna knjižnica*. Nakon toga, u posebnom poglavlju **Shopping centri kao konkurencija odjelima za djecu narodnih knjižnica**, prezentirat će se problematika slabe posjećenosti dječjih knjižnica zbog velikog utjecaja komercijalizacije koja je uzrok slabe posjećenosti. U ovome poglavlju osvrnut ću se na glavne razloge zašto djeca – korisnici radije odabiru shopping centre kao izvor zabave umjesto knjižnica koje bi trebale biti izvor zabave, ali i učenja kroz igru. U poglavlju **Usporedba s uputama za narodne knjižnice Knjižnica grada Zagreba**, napraviti će se usporedba s uputama za narodne knjižnice i trenutnim stanjem knjižnica koje ostvaruju ili ne ostvaruju navedene upute. Na poslijetku, bit će prikazana **Anketa o posjećenosti i dostupnosti programa odjela za djecu narodnih knjižnica** koja će biti analitički prikazana. Dakle, napraviti će se sveobuhvatna analiza ankete i njezini rezultati. Isto tako, pokušat će se dati određeni prijedlozi koji bi, s obzirom na rezultate ankete, trebali biti ispunjeni kako bi u budućnosti programi i usluge hrvatskih narodnih knjižnica za djecu bili što bolji i raznolikiji.

2. Odjeli za djecu narodnih knjižnica

Kako bi djeca razvijala čitateljsku kulturu, ali i kulturu pismenosti i navika čitanja, dječje knjižnice odnosno odjeli za djecu narodnih knjižnica su prva vrata kroz koja djeca ulaze kako bi takve sposobnosti razvila i na kraju ostvarila. Ulaskom u čitateljsku kulturu, djeca će razviti ljubav prema pisanoj riječi koja će im pomoći u daljnjem intelektualnom razvoju i omogućiti im razumijevanje književnih djela, ali i njihov kreativni izražaj koji je izuzetno bitan u bilo kojem stupnju školovanja, ali i životnog razvoja. Pomoću pisane umjetničke riječi djeca će spoznati prave vrijednosti života i svijeta koji ih okružuje i pomoći im da se razviju u kvalitetno kulturno razvijene osobe. U prvom stupnju razvoja kada nauče govoriti, ključno je da prvo slušajući, a kasnije i čitajući, usvoje i spoznaju vrijednost čitateljske kulture, a glavna institucija koja će im u tome pomoći i uvesti ih u svijet umjetničkog izražaja su upravo dječje knjižnice.

3.1. Povijest odjela za djecu

Razvoj odjela za djecu narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj bio je dug i spor proces i relativno je novijeg datuma. U okviru narodnih knjižnica otvarani su brojni odjeli ili ponekad posebne knjižnice za mlade kao na primjer u Karlovcu. smjerene na odgoj budućih korisnika. Danas je takvih odjela u Hrvatskoj 202 i njihov broj i dalje raste. *U početku su dječje knjižnice ograničavale svoje članstvo samo na djecu koja znaju čitati, zatim obuhvaćaju i predškolsku djecu, dok danas nema više nikakvih ograničenja, dapače, danas se smatra poželjnim djetetu čitati još prije navršene prve godine. S vremenom mijenjala se i građa koja se nudila najmlađima: od novina i knjiga, preko igara i igračaka, do današnjih računala i multimedije.*² Potreba za zasebnim odjelom za djecu narodne knjižnice oduvijek je postojala. Kako bi ispunili tu potrebu, 16. listopada 1950. godine u Novinarskom domu, opremljen skromnim fondom, u prostoru bivše male čitaonice Gradske knjižnice, otvoren je prvi odjel narodne knjižnice za djecu u Hrvatskoj. U poratno vrijeme učenici su činili čak 70% ukupnog članstva Gradske knjižnice, a zbog toga se javila potreba i za zasebnim prostorom za djecu u narodnoj knjižnici, stoga je iz cjelokupnog fonda odvojeno oko 4000 naslova. Odjel za djecu je bio podijeljen na dva zasebna dijela; prvi je služio kao spremište s odjelom za posudbu knjiga, dok je drugi služio kao dječja

² Dječja knjižnica za novo tisućljeće : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 5.

čitaonica i igraonica. U izvještaju od 1955. godine piše da Dječji odjel ima 10000 knjiga i preko 1000 naslova za sva tri uzrasta (5-8, 8-11 i 11-14 godina) od „čistih“ slikovnica do romana za najstariju djecu. Zanimljivo je da se prvih godina slikovnice nisu nabavljale jer, govorilo se, „maloj djeci“ nije mjesto u knjižnici, a starija djeca ih ne trebaju.³ Tako su djeca imala priliku aktivno sudjelovati u kulturnom životu svoje lokalne zajednice i razvijati se sukladno čitalačkim navikama. Uskoro dječji fond knjiga nije sadržavao samo primjerke na hrvatskom jeziku, već i na njemačkom, a s godinama je otvorena i Arhiva dječjeg odjela. Kako se rad odjela za djecu knjižnice poboljšavao, tako je otpočela i suradnja međunarodnih razmjera. Primjerice, još i danas Dječji odjel Gradske knjižnice u Zagrebu aktivan je član Međunarodnog vijeća za dječju knjigu, te član Međunarodnog instituta za istraživanje dječje književnosti pri Sveučilištu Goethe u Frankfurtu. Uskoro se počinju razvijati i različite manifestacije u sklopu knjižnice namjenjene djeci poput pričanja priča, kvizeva, projekcija crtanih filmova i književnih susreta, ali i međunarodne izložbe slikovnica. Prva takva izložba 2000 knjiga koje posjeduje Dječji odjel – ostvarena je 1953. godine – a posjetilo ju je fascinantno mnoštvo od 8400 posjetitelja, a 1962. godine pripremljena je izložba „Međunarodnih slikovnica“ kao i „Pregled godišnje projekcije domaće knjige za djecu i mladež.“⁴ Uskoro su se, razvojem dječjeg knjižničnog odjela u Zagrebu, počele otvarati i dječji odjeli narodnih knjižnica u drugim gradovima čime je otpočeo razvoj službi, programa i usluga za djecu narodnih knjižnica koje i danas doprinose dječjem obrazovanju i kvalitetnom provođenju slobodnog vremena te se stalno obogaćuju i razvijaju.

Slika 1: Odjel za djecu Gradske knjižnice Zagreb 1960. godine

³ Isto, str. 16.

⁴ Isto.

3.2. Svrha odjela za djecu

Djeci i njihovim obiteljima diljem svijeta, knjižnične usluge za djecu nikada nisu bile važnije nego danas. Razlog tome je i ubrzani razvoj informacijske tehnologije koja je glavna okosnica njihovog razvoja. Informatizacija je omogućila ubrzan pristup informacijama ne samo odraslima, već i djeci stoga bi tu dostupnost trebalo uklopiti i u njihovo obrazovanje od najranije dobi, ali naravno u sustavno odabranim koracima primjenjenima njihovoj dobi i potrebama. *Prihvaćanje multimedije kao dio svakodnevice, od načina komunikacije (televizija), prezentacije (marketing), obrazovanja (poučavanje i učenje) do različitih vidova aktivnosti u sferi duhovne nadogradnje uvelo je novosti i promjene u način rada i prezentaciju knjižnice, istovremeno zadovoljilo nove potrebe korisnika, te knjižnicu učinilo suvremenom.*⁵

Kada govorimo o svojevrsnoj svrsi i zadaćama narodnih knjižnica, Hrvatsko knjižničarsko društvo je krajem 2011. godine objavilo prijevod IFLA-inih smjernica za narodne knjižnice, kojemu je glavna funkcija dati preporuke primjenjive u radu svake narodne knjižnice. *Ono što općenito karakterizira ovaj dokument, jest mnoštvo primjera dobre prakse, među kojima nalazimo i nekoliko hrvatskih.*⁶ Smjernice prikazuju koje bi trebale biti određene zadaće dječje knjižnice, kao i funkcije koje bi ona trebala obavljati ne samo u službi obrazovanja djece, već i poticanja čitalačke kulture i razvoja jezičnog stvaralaštva. Nadalje, smjernice se dotiču financiranja i građe kao i prostora i usluga koje knjižnica obuhvaća u službi obrazovanja djeteta. Prema IFLA smjernicama, svrha dječjih knjižnica izražava težnju za uvođenjem visokokvalitetnih usluga za djecu koje uključuju ciljanu namjenu tih usluga knjižničarima, knjižničnoj administraciji i svima onima koji donose odluke vezane za rad knjižnice, te studentima i profesorima knjižničarstva i informacijskih znanosti.

Pristup znanju i multikulturnom bogatstvu svijeta, baš kao i cjeloživotno učenje i pismenost, postali su glavnim zadaćom današnjeg društva. Kvalitetna dječja knjižnica odnosno odjel za djecu narodne knjižnice pruža djeci vještine neophodne za cjeloživotno učenje i pismenost, osposobljavajući ih da sudjeluju i djelatno pridonose životu zajednice, ali i da se kreativno izražavaju i neprestano otkrivaju svoje kreativne mogućnosti pomoću beskonačnog svijeta

⁵ Knjižnica i mediji : zbornik / priredili Ranka Javor ... [et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2006. Str. 30.

⁶ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin ; [s engleskog prevela Irena Kranjec]. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

knjige. *Takvi programi (specifični i posebni) moraju se prilagoditi trenutku i potrebama korisnika i njihovim interesima, kao i mogućnostima knjižnice.*⁷ Knjižnica treba neprestano odgovarati na promjene u društvu te zadovoljavati informacijske i kulturne potrebe djece, kao i njihove potrebe za zabavom i raznodom. Učenje bi od najranije dobi trebalo biti zanimljivo i kreativno kako bi djeca stekla motivaciju kao poticaj za konstantno učenje i kreativno nadograđivanje kroz svijet knjige. Svako bi dijete trebalo poznavati svoju lokalnu knjižnicu i u njoj se ugodno osjećati te posjedovati vještine neophodne za snalaženje u bilo kojoj knjižnici, pogotovo onoj koja je namjenjena isključivo njima i njihovim obrazovnim potrebama. Djecu i roditelje treba podučavati kako da što bolje iskoriste mogućnosti koje im pruža knjižnica te da razviju vještine korištenja tiskane i elektroničke građe. *Rana je intervencija roditelja važna jer razne aktivnosti koje roditelj provodi kod kuće (npr. čitanje priča djeci, posjedovanje knjige, korištenje knjižnice, razvijen odnos djeteta – roditelj) smanjuju posljedice velike promjene koju dijete doživljava odlaskom u školu.*⁸ Narodne knjižnice imaju posebnu odgovornost u podupiranju učenja čitanja i promicanju knjiga i druge građe za djecu. Knjižnica mora organizirati posebne događaje za djecu, kao što je pričanje priča i aktivnosti vezane za knjižnične službe i izvore. Djecu treba ohrabrivati da se koriste uslugama knjižnice od malih nogu jer to povećava vjerojatnost da će i ostati korisnici knjižnice. U višejezičnim zemljama treba osigurati knjige i audiovizualnu građu za djecu na njihovu materinjem jeziku. Dječje knjižnice odnosno odjeli za djecu narodnih knjižnica namjenjeni su:

- *dojenčadi i maloj djeci*
- *djeci predškolske dobi*
- *djeci školske dobi do trinaeste godine*
- *skupinama djece s posebnim potrebama*
- *roditeljima i drugim članovima obitelji*
- *odgojiteljima i učiteljima*
- *drugim odraslim osobama koje rade s djecom, knjigama i medijima.*⁹

⁷ Dječja knjižnica za novo tisućljeće : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 82.

⁸ Jelušić, Srećko: Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji. // Život i škola 14, 2(2005), str. 79.

⁹ Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu - važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / IFLA [i.e. International Federation of Library Associations and Institutions], Sekcija za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 6.

U sklopu rada odjela za djecu narodne knjižnice, djeca ostvaruju određena prava. Ona se odnose prvenstveno na prava na informaciju, jer od najranije dobi uče, a kako odrastaju u današnjem dobu gdje je razvoj informacijske i komunikacijske tehnologije svakim danom sve brži, djeci treba biti dostupna različita građa. *Narodna knjižnica je kulturna i odgojnoobrazovna institucija koja svojim javnim djelovanjem osigurava uvjete u kojima će dijete uživati svoja prava. Više prostora i smisla u knjižnici će djeca pronaći za svoja prava na obrazovanje, korištenja slobodnog vremena, te igru i druženje. Narodna knjižnica je prirodno okruženje u kojem sva djeca pod istim uvjetima mogu doći do informacija, gdje mogu razvijati svoje potencijale, provoditi slobodno vrijeme na kvalitetan i kreativan način.*¹⁰ Stoga je bitno da im u sklopu ponude knjižnice bude dostupna vizualna, medijska i digitalna građa. Isto tako, ključno je da pomoću knjižnične građe djeca razviju ljubav prema knjizi i kreativno razmišljanje, ali i razvoj vještina i navika čitanja koji bi kao takvi trebali naviknuti dijete i upoznati ga s konceptom cjeloživotnog učenja. Naravno u sklopu učenja, bitno je da učenje bude prožeto kreativnim radom i radionicama koje će dodatno motivirati dijete na učenje i samostalno traženje informacija. Aktivnosti za djecu moraju biti raznolike i prilagođene njihovoj dobi i potrebama, a sukladno tome u rad s djecom potrebno je uključiti i roditelje na koje se djeca oslanjaju od najranije dobi pa sve do svoje punoljetnosti. Bitno je da roditelji sudjeluju u radu knjižnice i svojim doprinosom konstantno potiču dijete na učenje i sudjelovanje u kreativnom radu knjižnice kako bi mu od najranije dobi usadili naviku istraživanja novih informacija i potaknuli znatiželju za učenjem i kreativnim izražavanjem. Bitno je konstantno ohrabrivati djecu i zagovarati njihovu slobodu i sigurnost. Kroz rad knjižnice, ukoliko je on kvalitetan i dobro organiziran, djeca će u toku svojeg odrastanja postati samostalni ljudi koji će tijekom cijelog života tragati za novim znanjima i kao takvi usaditi i svojoj djeci vrijednost stjecanja novih znanja.

¹⁰ Barath, A.; Sabljak, Lj.; Matul, D. Korak po korak do prava djeteta. Zagreb : Gradska knjižnica Zagreb, 1999. Str. 7.

3.3. Programi, prostor i usluge odjela za djecu

Programi dječjih knjižnica odnosno odjela za djecu narodnih knjižnica mogu biti raznovrsni. Bitno je da građa bude raznolika i primjenjena dječjem uzrastu, ali i da sadrži ne samo tiskanu građu, već i neknjižnu građu uključujući multimedijske sadržaje. *To uključuje tiskanu građu (knjige, časopise, stripove, brošure), audiovizualnu i elektroničku građu (CD-e, DVD-e, kasete), igračke, edukativne igre, računala, softvere i pristup internetu.*¹¹ Osim činjenice da građa mora biti što raznolikija, ključno je da bude visoke kvalitete i suvremena kako bi djeca učila u skladu s današnjim tehnološkim razvojem i u svakom trenutku bila u toku sa suvremenim razvojnim tendencijama. Kako su narodne knjižnice prvenstveno odraz zavičajne kulture pojedinog kraja, bitno je da djeca pomoću knjižnične građe uče o kulturi svoje lokalne zajednice i o povijesti i zavičajnim običajima. Isto tako, kroz znanja o lokalnoj zajednici, bitno je da djecu u procesu učenja, knjižničari, ali i roditelji, potiču na učenje o globalnoj zajednici i kretanjima kroz građu svjetske književnosti i stalnog razvoja multimedije.

Prostor odjela za djecu narodne knjižnice trebao bi biti primjeren ciljanim korisnicima – djeci. *U idealnim okolnostima, knjižnice bi za usluge namijenjene djeci trebale imati zasebni prostor koji se lako prepoznaje (npr. posebno je namješten, uređen i obojen) i razlikuje se od drugih dijelova knjižnice.*¹² Bitno je da prostor odjela za djecu narodne knjižnice bude kreativno uređen, po mogućnosti šareno i veselo kako bi tako i privukao djecu i pospiješio njihovo ostajanje u knjižnici i ponovni dolazak. Kako bi osigurali dolazak, bitno je da se djeca u prostoru knjižnice osjećaju sigurno i ispunjeno, a tome će prvenstveno pridonijeti osoblje knjižnice koje osigurava usluge u knjižnici. *Knjižničarima je zadaća, između ostalog, raditi na odgoju za prava djeteta, to jest upoznati korisnike s pravima djeteta te odgovornosti koje iz toga proizlaze, razvijati socijalne i intelektualne vještine nužne svakom pojedincu za život u skladu s pravima djeteta, te osigurati druženje u kojem će dijete svakodnevno uživati svoja prava.*¹³ Dječje knjižnice odnosno odjeli za djecu narodnih knjižnica trebaju zadovoljavati informacijske i kulturne potrebe, kao i potrebe za raznodom i zabavom djece u zajednici tako da:

¹¹ Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu - važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / IFLA [i.e. International Federation of Library Associations and Institutions], Sekcija za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 9.

¹² Isto, str. 10.

¹³ Barath, A.; Sabljak, Lj.; Matul, D. Korak po korak do prava djeteta. Zagreb : Gradska knjižnica Zagreb, 1999. Str. 7.

- posuđuju raznoliku građu
- pružaju informacije i referentne usluge
- pomažu djeci pri odabiru građe
- uključuju djecu u odabir građe i razvoj knjižničnih usluga
- organiziraju pouku za stjecanje vještina neophodnih za snalaženje u knjižnici i informacijsko opismenjavanje
- motiviraju (promicanje čitanja)
- organiziraju kreativne programe i pričanje priča
- educiraju roditelje, odgojitelje i učitelje
- osiguravaju referentnu literaturu i obrazovanje za odgojitelje, učitelje i knjižničare
- podupiru organizacije i ustanove u zajednici i s njima surađuju¹⁴

Kako bi se kroz knjižnične usluge za djecu što bolje uspjelo prenijeti znanja djeci, nužna je njezina adekvatna opremljenost primjenjena djeci, a svaki odjel za djecu narodne knjižnice bi trebao, u sklopu svojih prostora, imati na raspolaganju i igračke koje bi bilo moguće posuditi. U svrhu toga, bitno je da knjižnica surađuje sa školskim knjižnicama kojima je prvobitna svrha obrazovanje, dok je odjelima za djecu narodnih knjižnica bitnija razonoda i učenje kroz igru i kreativne radionice. *Danas se posvuda u svjetskim knjižnicama, kao i u drugim ustanovama, koje posuđuju igračke, najčešće koristi termin toy library i to u zemljama enegleskog govornog područja, i u međunarodnoj komunikaciji. No, s obzirom da se uz knjigu i slikovnicu te igračke, sve češće kao medij za predškolsce uvode i tzv. novi mediji, u posljednje se vrijeme sve više koristi termin multimedija, dakle multimedijalni kutić za predškolarce.*¹⁵ Ovaj podatak govori o činjenici da su djeci u knjižnici potrebni i dostupni razni mediji, a igračka je samo jedan od njih. Isto tako bitno je da dječja knjižnica sudjeluje u istraživanju informacijskih trendova i novosti lokalne zajednice kako bi knjižničnom ponudom zadovoljila i te potrebe. *Njezin smisao nije da netko drugi obavlja ono što jest posao i odgovornost pojedine knjižnice već stvaranje dodane vrijednosti – onoga što ne bi bilo moguće ostvariti ako jedna ustanova djeluje sama, a*

¹⁴ Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu - važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / IFLA [i.e. International Federation of Library Associations and Institutions], Sekcija za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 11.

¹⁵ Dječja knjižnica za novo tisućljeće : zbornik / priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2000. Str. 107.

*zajedničkom djelovanjem ostvaruje se nešto što je kvalitativno novo i više.*¹⁶ Dakle, ključno je da programi dječjih knjižnica budu raznovsni, kreativni i zanimljivi korisnicima – djeci. Također, oni moraju biti konstruirani tako da odgovaraju pojedinoj razvojnoj dobi djeteta, a ne samo knjižničari, već i roditelji, uvođenjem djeteta u nepresušni svijet mašte koji uče kroz čitanje knjiga, svojim će mladim korisnicima omogućiti siguran korak iz djetinjstva u svijet odraslih.

¹⁶ Stručni skup Zajedno za dobrobit naših korisnika – suradnja dječjih i školskih knjižnica / organizatori Hrvatsko knjižničarsko društvo, Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež i Knjižnice grada Zagreba, Knjižnica Medveščak, Zagreb, 19.03.2013. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/hr/skupovi/skup/165> (31.05.2014.)

4. Matične knjižnice

Sustav matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj uređuje se Pravilnikom o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj koji je donijelo Ministarstvo kulture, a objavljen je u Narodnim novinama. *Osnovna zadaća matične djelatnosti je obavljanje stručnog nadzora te organiziranje i razvoj mreže knjižnica u Republici Hrvatskoj, unapređivanje stručnoga rada u knjižnicama na načelima suvremene knjižnične teorije i prakse a radi što kvalitetnijeg obavljanja knjižnične djelatnosti u znanosti, obrazovanju, kulturi i društvu općenito.*¹⁷ Matičnim knjižnicama smatraju se ustanove koje javno obavljaju knjižničnu djelatnost i čija je funkcija uređena zakonom. Osnovna funkcija pravilnika odnosi se na poslove koji uključuju razvojne procese matičnih knjižnica kao institucija. Razvojni poslovi matične djelatnosti su poslovi planiranja i programiranja razvoja i unapređivanja djelatnosti knjižnica u cjelini i u odnosu na pojedine funkcije knjižnica, planiranja razvoja mreža knjižnica i njihovo ustrojavanje kao i drugi poslovi na unapređivanju stručnog rada u knjižnicama, njihovom međusobnom povezivanju, odnosno izgradnji njihovih mreža i uključivanju u jedinstveni informacijski sustav Republike Hrvatske. *Jedinstveni sustav matičnih knjižnica koje obavljaju temeljne poslove matične djelatnosti djeluje na dvije razine:*

a) državna razina s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom kao središnjom matičnom knjižnicom Republike Hrvatske i

b) razina koju čine:

- županijske matične narodne knjižnice i

*- sveučilišne, odnosno veleučilišne matične knjižnice.*¹⁸

Kao što je spomenuto, temeljnu ulogu u nadzoru i razvoju matičnih knjižnica ima Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. *Temeljnu matičnu djelatnost za narodne i školske knjižnice na području pojedine županije obavljaju županijske matične narodne knjižnice koje odredi ministar kulture, uz suglasnost ministra prosvjete i športa, a na prijedlog Hrvatskog knjižničnog vijeća.*¹⁹

¹⁷ Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine 105/97, 5/98, 104/00. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232299.html> (31.05.2014.)

¹⁸ Isto.

¹⁹ Isto.

Kako bi knjižnica obavljala temeljnu matičnu djelatnost, mora ispunjavati opće i posebne uvjete. Opći uvjeti odnose se na brojčani sastav knjižnične građe, točnije njime se određuje koja je količina građe po stanovniku pojedine županije. Primjerice, Pravilnik određuje da bi jedna knjižnica po stanovniku trebala uključivati znanstvene literature, beletristike, dječje knjige i priručnika, koliko igraonica i igroteka, periodika i sl. Pravilnik obuhvaća i obradu građe, izradu biltena, informacijsku djelatnost, internetsku povezanost, klasične kataloge za stariji dio zbirke, knjižnično osoblje i prostor.

4.1. Županijska matična narodna knjižnica

Županijska matična narodna knjižnica obavlja temeljnu matičnu djelatnost za sve narodne i školske knjižnice u županiji s osnovnim zadatkom unapređivanja i sustavnog razvijanja knjižnične djelatnosti i knjižnica na području svoje nadležnosti.

Županijska matična narodna knjižnica obavlja sljedeće poslove:

a) Temeljne poslove

- 1.) nadzire stručni rad narodnih i školskih knjižnica na području županije izravnim uvidom u njihov rad i na temelju izvješća što ih knjižnice dostavljaju na njezin zahtjev,
- 2.) prati rad narodnih i školskih knjižnica u županiji, proučava njihovo stanje i potrebe, njihov ustroj, poslovanje i načine rada te o tome redovito izvješćuje osnivače, Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, Ministarstvo kulture i Ministarstvo prosvjete i športa,
- 3.) savjetuje knjižnice i predlaže rješenja o stručnom radu, stručnom uređenju i jedinstvenom poslovanju radi dostizanja propisanih standarda,
- 4.) potiče knjižnice na sustavnu izgradnju ukupnih zbirki, posebice zbirki na drugim medijima,
- 5.) koordinira rad knjižnica na području svoje matičnosti te potiče suradnju među knjižnicama radi racionalnijeg djelovanja knjižničnog sustava i korištenja zajedničkih informacijskih izvora,

- 6.) savjetodavno pomaže knjižnicama i osnivačima knjižnica u rješavanju prostornih problema, ustroju novih odjela i službi uvažavajući propisane standarde,
- 7.) potiče stručno usavršavanje knjižničnog osoblja na području svoje matičnosti,
- 8.) potiče i sudjeluje u zaštiti knjižne građe koja ima svojstvo kulturnog dobra ili raritetnog primjerka, a nalazi se u narodnim i školskim knjižnicama županije,
- 9.) obavlja druge temeljne poslove matične djelatnosti u skladu sa Zakonom o knjižnicama.

b) Razvojne poslove

- 1.) izrađuje dugoročne razvojne planove pojedinih knjižnica i sustava knjižnica na osnovi njihovih stvarnih potreba u skladu sa propisanim standardima, skrbi o ravnomjernom razvoju knjižnične djelatnosti u županiji te sa svime upoznaje nadležna nadređena upravna i stručna tijela;
- 2.) skrbi o izgradnji jedinstvene mreže knjižnica na području županije, najprimjerenijim organizacijskim oblicima mreže, posebice o osnivanju novih knjižnica;
- 3.) surađuje u projektiranju i opremi prostora narodnih i školskih knjižnica, posebice pri izgradnji novih knjižnica, škola i sl.;
- 4.) pomaže knjižnicama pri uvođenju novih načina rada, novih oblika poslovanja, novih tehnologija, upućuje djelatnike u nove i složenije poslove,
- 5.) predlaže program informatizacije pojedinih knjižnica, njihovo povezivanje s matičnom i ostalim knjižnicama u knjižnično-informacijski sustav Republike Hrvatske u suradnji s drugim specijaliziranim ustanovama i službama,
- 6.) samostalno ili u suradnji s drugima organizira savjetovanja, seminare i druge oblike stručnog usavršavanja i trajnog obrazovanja knjižničnog osoblja,
- 7.) surađuje u stručnim projektima koje na razini države pokreće Nacionalna i sveučilišna knjižnica,

8.) obavlja i druge razvojne poslove matične djelatnosti u skladu sa Zakonom o knjižnicama.

Županijska matična narodna knjižnica organizira i obavlja poslove matične djelatnosti surađujući pri tome s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu, drugim matičnim knjižnicama, kao i drugim knjižnicama i ustanovama koje djeluju na području knjižničarstva, arhivistike, dokumentacije i informacijskih službi u Republici Hrvatskoj.

Ministarstvo kulture objavilo je i Standarde za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. Ovim Standardima određuju se minimalni uvjeti za obavljanje djelatnosti narodnih knjižnica, a na temelju Zakona o knjižnicama te uvažavajući ciljeve i zadaće narodnih knjižnica utvrđene UNESCO-ovim Manifestom za narodne knjižnice iz 1994. godine. Standardi obuhvaćaju vrste narodnih knjižnica i određivanje djelatnosti narodnih knjižnica te temeljne odredbe koju građu obuhvaća. Također se određuje koje sve kategorije čine mrežu narodnih knjižnica: ogranke, knjižnične stanice, knjižnični stacionar i stajalište pokretne knjižnice. Donosi odredbe o zaštiti i čuvanju knjižnične građe, njezinoj obradi te osoblju, prostoru, opremi i njezinom korištenju.

5. Shopping centri kao konkurencija odjelima za djecu narodnih knjižnica

U današnje vrijeme sve veće komercijalizacije i potrošnje, shopping centri se javljaju kao atraktivna destinacija ne samo za odrasle, već i za djecu. Trendovi koje potiču shopping centri utječu na posjećenost dječjih knjižnica čija popularnost s obzirom na shopping centre ubrzano pada. *Istraživanja, provedena još osamdesetih godina prošlog stoljeća, potvrdila su da kod mladih korisnika dolazi do „prekida s knjižnicama“ jer im ponuđene usluge nisu dovoljno privlačne. Narodne knjižnice već dulje vrijeme nastoje, a i moraju biti spremne ići ukorak s trendovima mladih, prilagođavati im se i brzo reagirati na promjene njihovih interesa i potreba.*²⁰ Veliku ulogu u tome imaju i drugi interesi koji zaokupljaju današnju mladu generaciju, a jedni od tih interesa su i shopping centri. Popularnost shopping centara konkretno je u Hrvatsku došla razvojem američkog tržišta i sve veće amerikanizacije tržišta. Mladima je zabavnije i atraktivnije otići u shopping centar nego u knjižnicu jer su sadržaji koje nudi prostor shopping centra daleko atraktivniji od knjižnica koje često opisuju nedovoljno zanimljivima i dosadnima. Glavni poticaj jest i druženje s prijateljima koji se najčešće okupljaju u okruženju shopping centara nego knjižnica. Provedeno je istraživanje o posjećenosti knjižnica od strane mladih osnovnoškolskog uzrasta. Pitanja su bila raspoređena u skupinama kojima su se ispitali: sadržaji provođenja slobodnog vremena, podatci o čitateljskim navikama i interesima ispitanika, procjena kvalitete knjižničnih usluga i djelatnika te samoprocjena tinejdžera o ulozi roditelja i članova obitelji u poticanju čitanja i upisa u knjižnicu. *Dobiveni rezultati potvrđuju tezu da je „slobodno vrijeme, vrijeme medija“*²¹. S obzirom na činjenicu da je današnjoj mladoj generaciji prioritet provođenje vremena s prijateljima, mjesto okupljanja će biti uvijek shopping centar, za razliku od knjižnice. Kako bi knjižnica zaustavila negativan trend nedovoljne posjećenosti i povećala popularnost, potrebno je uvesti nove, inovativne programe koji će privući djecu u njezine prostore. Djeci osnovnoškolske dobi zanimljive su video-igrice, a poticanje takve zabave dobivaju upravo u shopping centrima. Nažalost, danas je čitanje i poticanje djece na čitanje vrlo zanemareno od strane roditelja, stoga djeca nemaju dostatan poticaj za posjet knjižnicama. Naravno, jednostavnije je djecu poticati na razvoj njihovih trenutačnih interesa, ali u edukacijske svrhe svakako je kvalitetnije djeci usađivati ljubav prema čitanju i poticati ih na

²⁰ Malbašić, A.; Putnik, M. On line generacija u knjižnici? // Stručni skup Novi mediji u dječjim knjižnicama, Sisak, 13. i 14. prosinca 2007. : zbornik radova / urednica Dunja Holcer. Sisak : Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008. Str. 23.

²¹ Isto, str. 24.

posjećivanje knjižnica i traženje informacija unutar njezina korpusa. U kontekstu cjeloživotnog učenja informacijska je pismenost nezaobilazna kompetencija. Svaki pojedinac kao aktivan član informacijskog društva, mora imati pristup globalnim izvorima informacija, razvijati vještine pretraživanja i vrednovanja informacija. Kako bi se trend posjećivanja knjižnica povećao, potrebno je ulagati u programe knjižnica koji će se razvijati u skladu s trenutačnim obrazovnim interesima djece. Kako su video-igrice značajna važnost današnje osnovnoškolske generacije, moguće je konstruirati zanimljive programe u sklopu knjižničnih programa koji će biti obrazovni, ali u isto vrijeme interesni djeci. Moguće je, primjerice, razviti program u kojem će djeca steći potrebna znanja na temelju zabavnih igrica. Primjerice, kvizovima znanja i sl.

6. Usporedba s uputama za narodne knjižnice Knjižnica grada Zagreba

Narodne knjižice imaju propisane zakonske standarde kojih bi se trebale pridržavati kako bi uredno i funkcionalno poslovale i na taj način u potpunosti izvršavale svoje temeljne funkcije. Neke narodne knjižnice, poput Knjižnica grada Zagreba, objavile su i upute na kojima temelje svoje službe i usluge. Sukladno tome, narodne knjižnice moraju ispunjavati propisane zadatke. *Kako bi odgovorila svojim zadacima, koji proizlaze iz njezine definicije, narodna knjižnica obavlja ove osnovne funkcije:*

- *nabavlja raznovrsnu knjižničnu građu*
- *stručno je obrađuje*
- *čuva je i zaštićuje odgovarajućim metodama (tehnička obrada i sl.)*
- *daje ju na korištenje uz odgovarajuću informacijsko-referalnu službu.*²²

Funkcije narodne knjižnice u ovom pogledu u praksi su u većini slučajeva u potpunosti ispunjene. Narodne knjižice u Hrvatskoj zadovoljavaju sve funkcije koje su navedene. U sklopu svojih odjela nabavljaju raznovrsnu knjižničnu građu prilagođenu potrebama određene dobne skupine, radi li se o djeci ili odraslima. *Suvremena narodna knjižnica mora nabavljati raznovrsnu knjižničnu građu, to su u prvom redu knjige, novine, revije i časopisi, polupublikacije, zaim notna izdanja, zemljopisne karte, a sve više u knjižnice ulazi i tzv. neknjižna građa: audiovizualna, grafička, igre i igračke, rjeđe mikro-oblici.*²³ Naravno, opremljenost bi u nekim siromašnijim dijelovima Hrvatske uvijek mogla biti bolja, ali to ovisi o financiranju od strane državnog, regionalnog i lokalnog proračuna. Stručna potpora u knjižnicama vrlo je dobra i dostatna kako bi određeni odjel ispunjavao svoje zadaće razvijanja navika čitanja i adekvatne obrade knjižnične građe. Tehnička obrada građe mogla bi biti bolja, ali digitalizacija knjižnične građe sve više napreduje u Republici Hrvatskoj. Uvelike se razvija svijest o važnosti očuvanja starije knjižnične građe za buduće generacije čitatelja. Gotovo sve narodne knjižnice u Hrvatskoj imaju odgovarajuću informacijsko referalnu službu pomoću koje osiguravaju korisnicima sigurno i pouzdano posuđivanje građe. Suvremena informacijsko-referalna služba temelji svoju djelatnost ne samo na raznovrsnim oblicima osobnog rada s

²² Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba 1996. Str. 12.

²³ Isto, str. 19.

korisnicima, već nastoji pružiti korisnicima različite izvore informacija na osnovi vlastitih fondova, kao i uputiti ih na sve relevantne izvore informacija, dokumente i ustanove, koji mogu zadovoljiti njihove zahtjeve.

*Članstvo u knjižnici stječe se upisom u knjižnicu, koji može biti vremenski ograničen ili trajan, a svaki član mora biti evidentiran u knjizi upisa ili izravno u kompjutorskoj datoteci prema unaprijed utvrđenim rubrikama.*²⁴ Uspostavljena građa pouzdano prati posuđenu građu i vremenski period kada je ona posuđena kako bi se osiguralo regulano vraćanje posuđene građe od strane korisnika knjižnice. Posudba knjiga provodi se u kopjutorski opremljenim knjižnicama očuvanjem bar koda na članskoj iskaznici i na knjigama; oni se putem programa automatski povezuju i jednostavnim naputcima na ekranu pokazuju relevantne podatke o statusu člana, broju posuđenih knjiga, eventualnom dugovanju i sl.

Osim spomenutog, što je obavezno, narodna knjižnica još može:

- *organizirati različite propagandno – animatorske i kulturne aktivnosti za odrasle korisnike i djecu*
- *baviti se izdavačkom djelatnosti*
- *obavljati matičnost, što znači skrbiti za razvoj mreže narodnih knjižnica određenog područja i stručno ih nadzirati*²⁵

Za dodatne djelatnosti narodne knjižnice potrebna je dodatna angažiranost u radu informacijsko-referalne službe. *Ona organizira predstavljanja knjiga, književne susree, predavanja, povremene i stalne tribine, postavlja izložbe knjiga i ostale građe, likovne izložbe, razvija galerijsku djelatnost.*²⁶ Naime, iako većina hrvatskih narodnih knjižnica ima mrežu razvijenih aktivnosti, pojedine manje knjižnice ili ogranci matičnih županijskih narodnih knjižnica, nemaju tu mogućnost. Problem opet nastaje zbog nedovoljne financijske potpore. Možemo reći da županijske matične knjižnice u Hrvaskoj imaju razvijene dodatne programe koji se tiču dodatnih kulturnih djelatnosti koje ne uključuju samo čitanje. Primjerice, često se organiziraju književni

²⁴ Isto, str. 61.

²⁵ Isto, str. 12.

²⁶ Isto, str. 74.

susreti ili čitanje poezije, ali i posjeti dramskih skupina i glumaca, kako bi podijelili svoja iskustva s korisnicima knjižnice. Nažalost, na takve manifestacije često je odaziv korisnika vrlo mali ili nedostatan, ali taj se problem češće javlja kod dječjih odjela knjižnica u Hrvatskoj. Primjerice, anketa koja je obrađena i koja će biti prikazana u sklopu ovog diplomskog rada, jasno je pokazala negativnu tendenciju posjeta odjela za djecu narodnih knjižnica zbog nedovoljnog organiziranja takvih susreta, ali i malog interesa ciljanih korisnika-djece, kojima je interes u današnje vrijeme orijentiran na druge sfere zabave, primjerice shopping centre, koji drastično smanjuju posjećivanje dječjih odjela narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. Smanjeni posjeti nastaju i zbog nedovoljnog poticanja djece od strane roditelja na posjećivanje manifestacija u sklopu knjižnica. Međutim, razlog tome proizlazi iz drugih razloga koji nisu tema ovog diplomskog rada. Serijske publikacije, barem u Republici Hrvatskoj u većini slučajeva dostupne su u matičnim županijskim narodnim te sveučilišnim knjižnicama. Serijske publikacije sve su više zastupljene u fondovima knjižnica, jer zbog brzine kojom donose i objavljuju informacije, za tu vrstu tiska raste zanimanje. Zbog toga bi svaka narodna knjižnica trebala svojim korisnicima staviti na raspolaganje odgovarajući izbor novina, revija i časopisa u sklopu svojih čitaonica i studijskih odjela.

7. ANKETA: POSJEĆENOST I DOSTUPNOST PROGRAMA ODJELA ZA DJECU NARODNIH KNJIŽNICA KORISNICIMA – DJECI

Anketa pod nazivom *Posjećenost i dostupnost programa odjela za djecu narodnih knjižnica korisnicima – djeci* provedena je na temelju 12 knjižnica u Republici Hrvatskoj. U anketu su bile uključene sljedeće knjižnice: Gradska knjižnica Kutina, Knjižnica Crikvenica, Gradska knjižnica Gospić, Narodna knjižnica Petar Preradović Bjelovar, Knjižnica i čitaonica Fran Galović Koprivnica, Gradska knjižnica Makarska, Gradska knjižnica Pag, Gradska knjižnica Karlovac, Gradska knjižnica i čitaonica Ilok, Gradska knjižnica Osijek, Gradska knjižnica Juraj Šižgorić Šibenik, Gradska knjižnica Zagreb.

7.1. Anketa: Posjećenost i dostupnost programa odjela za djecu narodnih knjižnica korisnicima – djeci

Anketom se željela ispitati posjećenost odjela za djecu narodnih knjižnica, ali i opremljenost samih odjela te ponuda programa. Na kraju ankete dani su prijedlozi od strane ispitanika koje oni smatraju produktivnima za općeniti razvoj odjela za djecu narodnih knjižnica. Ispitanici su dali iscrpne subjektivne odgovore koji su uvelike pokazali (ne)opremljenost odjela za djecu narodnih knjižnica, ali su izložili konkretne prijedloge kako bi se opremljenost i poboljšala. Anketa se sastojala od 6 pitanja objektivnog tipa u kojoj se željelo dobiti rezultate o posjećenosti odjela za djecu narodnih knjižnica i općenito o dostupnosti programa koje se nude unutar istih.

Anketa: Posjećenost i dostupnost programa odjela za djecu narodnih knjižnica korisnicima – djeci

Molim Vas da ispunite kratku anketu o posjećenosti odjela za djecu narodnih knjižnica. Informacije se provode u svrhu prikupljanja podataka za diplomski rad na studiju informacijskih znanosti, smjeru bibliotekarstva! Unaprijed zahvaljujem!

1. Kakvom biste ocijenili posjećenost odjela za djecu svoje narodne knjižnice?

- a) Velika
- b) Srednja
- c) Mala

2. Smatrate li da je dostupnost sadržaja djeci u Vašoj knjižnici dostatna kako bi se korisnici (djeca) kreativno razvijali? Ukoliko smatrate da nije, kratko iskomentirajte!

- a) Da, dostupnost je dobra
- b) Dostupnost je osrednja
- c) Nisam zadovoljan/na dostupnošću zbog toga što _____

3. Održavate li kreativne radionice i književne susrete s dječjim književnicima?

- a) Da
- b) Ponekad
- c) Gotovo nikada

4. Smatrate li programe za djecu koji se nude Vašim korisnicima kvalitetnima? Ukoliko je Vaš odgovor ne, kratko iskomentirajte!

- a) Da
- b) Programi su osrednji
- c) Ne smatram ih kvalitetnima zato što _____

5. Smatrate li da je opremljenost Vaše knjižnice bogata sadržajima?

- a) Odlična

- b) Osrednja
- c) Vrlo loša

6. Napišite nekoliko prijedloga koje smatrate pozitivnima za razvitak odjela za djecu narodnih knjižnica

7.2. *Rezultati ankete*

Rezultati će biti prikazani na temelju statističkih tablica za svako pojedino pitanje.

Tablica 1. Ocjena posjećenosti odjela za djecu narodnih knjižnica

1. Kakvom biste ocijenili posjećenost odjela za djecu svoje narodne knjižnice?	Rezultati
a) Velika	7
b) Srednja	3
c) Mala	2

Rezultat ovog pitanja pokazao je pozitivnu posjećenost odjela za djecu ispitivanih narodnih knjižnica, a čak se njih sedam izjasnilo kao primjer velike posjećenosti, što je vrlo dobar primjer. Srednju posjećenost ocijenile su tri knjižnice, dok su samo dvije iskazale vrlo malu posjećenost. Rezultati ovog pitanja pokazuju pozitivnu tendenciju posjećenosti.

Tablica 2. Dostupnost sadržaja

2. Smatrate li da je dostupnost sadržaja djeci u Vašoj knjižnici dostatna kako bi se korisnici (djeca) kreativno razvijali? Ukoliko smatrate da nije, kratko iskomentirajte!	Rezultati
a) Da, dostupnost je dobra	9
b) Dostupnost je osrednja	1
c) Nisam zadovoljan/na dostupnošću zbog toga što...	2

Intelektualni razvoj kroz kreativno i zanimljivo učenje izuzetno je bitan za intelektualni i kognitivni razvoj svakog djeteta. Rezultati ovog pitanja pokazali su da knjižnice ulažu dovoljno napora u dostupnost sadržaja. Čak devet knjižnica ocijenilo je dostupnost sadržaja dobrom. Osrednju dostupnost izrazila je samo jedna knjižnica. Međutim, dvije knjižnice izrazile su svoje nezadovoljstvo kroz nekoliko komentara. Oni se uglavnom odnose na nedovoljno velik prostor odjela za djecu narodne knjižnice, ali i nedostupnost sadržaja koji nisu dovoljni da bi se djeca razvijala. Također, nedostupnost sadržaja u dotičnim knjižnicama, dovela je do malog broja korisnika, stoga knjižnice loše posluju i zbog toga se ne mogu pohvaliti boljim rezultatima.

Tablica 3. Kreativne radionice i književni susreti

3. Održavate li kreativne radionice i književne susrete s dječjim književnicima?	Rezultati
a) Da	9
b) Ponekad	2
c) Gotovo nikada	1

Rezultati ovog pitanja pokazali su tendencije velikog rada odjela za djecu ispitivanih narodnih knjižnica. Čak devet njih iskazalo je da ulažu u kreativne radionice i književne susrete s dječjim književnicima što svakako pridonosi posjećenosti knjižnica. Samo dvije knjižnice iskazale su da samo ponekad organiziraju takve susrete, dok je samo jedna knjižnica priznala da gotovo nikada ne organiziraju skupove takve vrste.

Tablica 4. Kvaliteta programa

4. Smatrate li programe za djecu koji se nude Vašim korisnicima kvalitetnima? Ukoliko je Vaš odgovor ne, kratko iskomentirajte!	Rezultati
a) Da	11
b) Programi su osrednji	1
c) Ne smatram ih kvalitetnima zato što...	0

Rezultati ovoga pitanja opet su pokazali pozitivnu tendenciju ulaganja u programe za djecu. Čak njih 11 ocijenilo je programe svojih knjižnica kvalitetnima, dok je samo jedna knjižnica ocijenila program kao osrednji. Pokazalo se da su programi vrlo dostupni korisnicima, dok niti jedna knjižnica nije programe ocijenila odgovorom „Ne smatram ih kvalitetnima“.

Tablica 5. Opremljenost knjižnica

5. Smatrate li da bi opremljenost Vaše knjižnice bogata sadržajima?	Rezultati
a) Odlična	7
b) Osrednja	5
c) Vrlo loša	0

Posljednje pitanje ove ankete koje je bilo objektivnog tipa također je pokazalo pozitivne rezultate. Sedam knjižnica procijenilo je da je opremljenost bogata, dok je pet knjižnica prikazalo rezultat ovog pitanja osrednjim. Srećom niti jedna knjižnica nije ocijenila opremljenost lošom, što je vrlo dobro.

Posljednje pitanje bilo je subjektivnog tipa, stoga su knjižničari odgovarali na njega nasumično izražavajući vlastito mišljenje utemeljeno na trenutačnom stanju knjižnice u kojoj rade. Knjižničari su se u svojim odgovorima osvrnuli na općenito stanje svoje knjižnice i prezentirali su iscrpne odgovore koji su zanimljivo kompletirali provedenu anketu.

6. Napišite nekoliko prijedloga koje smatrate pozitivnima za razvitak odjela za djecu narodnih knjižnica!

Činjenica jest da su sudionici ankete na ovo pitanje odgovarali osvrćući se pritom i na probleme knjižnice u kojoj rade. Zanimljivo je što su svi sudionici napisali iscrpne odgovore i na temelju njih dali odlične prijedloge za poboljšanje kvalitete rada prvenstveno matičnih knjižnica u kojima rade, a nakon toga i dječjih knjižnica u Republici Hrvatskoj.

Knjižničari su se najviše osvrtni na problem nedovoljnog sudjelovanja književnika za djecu u sklopu pojedine knjižnice. Čak njih sedam smatra da bi posjećenost književnika, plesnih i dramskih umjetnika za djecu uvelike pridonijela posjećenosti dječjih odjela knjižnica. (*organizacija javnih čitanja odraslih djeci uključujući volontere i poznate osobe; gostovanja dramskih umjetnika i plesnih umjetnika uz primjerene honorare; gostovanja likovnih umjetnika kao voditelja radionica uz primjerene honorare*) Problem je u tome što se takvi umjetnici u većini slučajeva ne odazivaju na pozive iz odjela za djecu narodnih knjižnica. Razlog tome je često nemogućnost knjižnica da plati različite predavače, jer iz državnog i/ili lokalnog proračuna ne dobivaju dovoljno sredstava za organiziranje takvih skupova. Zbog toga su se dvije knjižnice osvrtnule na problematiku nedovoljnog financiranja knjižnica, a navele su i problem nedostatne minimalne informatičke opreme i elektroničke građe. Jedna knjižnica istaknula je problem prilagođenosti dječjih knjižničnih programa svim dobnim i nacionalnim skupinama djece, ali i djece s posebnim potrebama (*Programi koji se provode u odjelima za dječunarodnih knjižnica moraju obuhvaćati kompletnu dječju populaciju, od najmlađe dobne skupine pa sve do završetka osnovne škole. Takvim pristupom i kvalitetnim radionicama navikavamo roditelje da dovode djecu u ugodan prostor koji nudi kvalitetne sadržaje. Primjerice radionice Glasnog čitanja, Radionice čitanja na glas, Ilustriranje priče, Stvaranje priče, Glumačke radionice i sl.*). Problem je nastao u tome što imaju samo program prilagođen djeci do deset godina starosti, dok su korisnici knjižnice koji su mlađi adolescenti zapostavljeni u tom području. Naravno, opet se ističe problem nedovoljnog financiranja služba i usluga za djecu narodnih knjižnica. Nadalje, nekoliko ispitivača je navelo kao veliki problem nedovoljno usavršavanje knjižničara. (*Dječji knjižničar koji posjeduje stručne kompetencije i pozitivne emocije prema djeci i mladima je najbitnija karika razvitka dječjih knjižnica. Stalno stručno usavršavanje (predavanja, radionice, redovito praćenje stručne literature...), promatranje, promišljanje, predviđanje (organizacija prostora i građe, pružanje raznovrsnih usluga, kreiranje programa, poznavanje potreba i interesa ciljne skupine korisnika dječje knjižnice...) neophodni su za postizanje kvalitete u radu dječjeg knjižničara, odnosno rada dječjih knjižnica*). Sljedeći problem na koji su se ispitivači često osvrtni je nedovoljna suradnja škola i vrtića s odjelima za djecu narodnih knjižnica. Veća suradnja dovela bi do organizacije većih skupina ili školskih razreda u posjet knjižnici. Na taj način bi zainteresirali djecu i potaknuli ih na češće posjećivanje knjižnica. (*Djeca se trebaju što više okupljati na Odjelima za djecu i mladež jer knjižnica nudi brojne programe pedagoško-*

edukativnog karaktera te po prirodi svoje djelatnosti stremljeva na socijalizaciju, razvoj opće kulture, ali i individualnog napretka mladog čovjeka. Važna je suradnja između knjižnica i vrtića te knjižnica i škola. Tako se dobiva mogućnost organiziranih dolazaka djece u većem broju, a djeca se upoznaju s prostorom knjižnice, njenim sadržajima i uslugama koje nudi te dijete potaknuto iskustvom širi svoje spoznaje užoj okolini (roditeljima, braći, djedovima i bakama, prijateljima itd.) Isto tako, ispitivači su naveli i dodatne prijedloge poput edukacije roditelja o mogućnostima koje pruža knjižnica, osnivanje e-knjižnice za djecu, tribine i debate o dječjim književnim djelima, posudba igračaka i nabava didaktičkih igračaka za djecu, ali i besplatan upis za djecu raznih uzrasta posebice onih čiji roditelji imaju ograničena financijska sredstva.

8. Zaključak

Odjeli za djecu narodnih knjižnica nepresušni su izvor znanja i uvod u kreativni i maštoviti svijet knjige. Kako bi odjeli za djecu narodnih knjižnica knjižnice dokazali svoju kvalitetu i važnost, potrebno je osmisliti i omogućiti djeci izbor između knjižničnih programa za djecu koji moraju biti prvenstveno usklađeni s njihovom dobnom skupinom, omogućiti dostupnost građe za sve dječje dobne skupine, dakle od predškolskih do završetka osnovne škole, a djeca se u prostoru knjižnice moraju osjećati sigurno i zaštićeno. Programi knjižnice osmišljeni su prvenstveno kako bi provukli djecu u prostore knjižnice i podučili ih važnosti navika čitanja od najranije dobi. Kako bi se taj ambiciozni plan ostvario, knjižnice moraju surađivati s ostalim stručnjacima za razvoj i odgoj djeteta, dakle s pedijatrima, pedagozima i učiteljima, a prvenstveno s roditeljima koji su prvi koji bi trebali poticati odlazak djeteta u knjižnicu i usađivati im ljubav prema knjizi od najranije dobi. Veliku ulogu u svemu tome imaju i matične knjižnice u Republici Hrvatskoj. Glavna matična knjižnica jest Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu koja prati i koordinira rad ostalih knjižnica u Hrvatskoj koji je uređen Zakonom o knjižnicama objavljenim u Narodnim novinama. Poslovanje i usluge narodnih knjižnica obavljaju se na državnoj i županijskoj razini, a njihovo je poslovanje uređeno zakonskom regulativom koja propisuje metode njihova rada kojih bi se svaka knjižnica trebala pridržavati i ispunjavati ga u svome radu. Podzakonski akti razlikuju se ovisno o tome o kojoj se vrsti knjižnice radi, odnosno standardi i pravilnici odnose se na različite vrste knjižnica i njihove zadaće. Veliki problem, pogotovo narodnih knjižnica u Hrvatskoj jest i velika konkurentnost shopping centara. Trend veće posjećenosti i sve veće popularnosti shopping centara naspram knjižnica jest i američki trend prema kojem dječja populacija glavni izvor zabave traži u informatičkom napreku putem primjerice video igrice i provođenju slobodnog vremena s prijateljima upravo u shopping centrima umjesto da slobodno vrijeme s prijateljima provode u knjižnicama. Razlog tome jest i relativno slaba opremljenost knjižnica različitim edukativnim informatičkim sadržajima koji bi djecu, naročito osnovnoškolske dobi, privukli u prostore knjižnica. Narodne knjižnice imaju propisane standarde kao i upute kojih se trebaju pridržavati u svojem poslovanju. Njihove osnovne funkcije su nabava raznovrsne knjižnične građe, njezina stručna obrada, čuvanje i zaštita i davanje na korištenje korisnicima. Dodatne funkcije odnose se na organizaciju različitih kulturnih djelatnosti u sklopu knjižnice, izdavačkom djelatnosti, zadaće matičnosti i sl.

Republika Hrvatska zadovoljava gotovo sve upute i prijedloge za narodne knjižnice, međutim opremljenost knjižnica, pogotovo dječjih odjela mogla bi biti bolja. To se dokazalo i anketom koja je provedena u istraživačke svrhe ovog diplomskog rada pod nazivom *Posjećenost i dostupnost programa odjela za djecu narodnih knjižnica korisnicima – djeci*. Ona je dokazala da knjižničari, ali ni korisnici nisu u većini slučajeva zadovoljni opremljenošću knjižnica informatičkim i ostalim sadržajima koji će privući djecu u knjižnice. Isto tako, knjižničari kao problem ističu nedostatan organiziranje književnih susreta s dječjim književnicima i dramskih skupinama, a kao najveći problem ističu nedovoljna financijska sredstva koja bi mogla omogućiti upravo takve susrete i i privući ciljane korisnike – djecu u knjižnice.

Literatura

Knjige:

1.) Dječja knjižnica za novo tisućljeće : zbornik/ priredila Ranka Javor. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2001.
- 2.) Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu - važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / IFLA [i.e. International Federation of Library Associations and Institutions], Sekcija za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
3.) Nove usluge za korisnike narodnih knjižnica : njemačka iskustva. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba : Goethe-Institut, 2004.
- 4.) Barath, A.; Sabljak, Lj.; Matul, D. Korak po korak do prava djeteta : priručnik za kreativne susrete s djecom u radionicama dječjeg odjela narodne knjižnice. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 1999.
- 5.) Knjižnica i mediji : zbornik / priredili Ranka Javor ... [et al.]. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2006.
- 6.) Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996.

Članci:

- 6.) Dankert, B. Usluge koje knjižnice pružaju djeci i budući program suradnje. // Dijete i društvo. 6, 2(2005), str. 288-296.
- 7.) Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. // Narodne novine. 105/97, 5/98, 104/00. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/232299.html> (31.05.2014.)

8.) Jelušić, S. Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji. // *Život i škola*. 14, 2 (2005), str. 77-91.

9.) Malbašić, A.; Putnik, M. On-line generacija u knjižnici? // Stručni skup Novi mediji u dječjim knjižnicama, Sisak, 13. i 14. prosinca 2007. : zbornik radova / urednica Dunja Holcer. Sisak : Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008. Str. 22-36.

9.) Zajedno za dobrobit naših korisnika : suradnja dječjih i školskih knjižnica. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 2010.

10.) Vrana, R. Digitalne knjižnice za djecu. // 17. proljetna škola školskih knjižničara / uredili Biserka Ššnjić, Đudita Franko, Đudita, Theodorde Canziani Jakšić. Zagreb : Zavod za školstvo Republike Hrvatske ; Rijeka : Prva sušačka gimnazija u Rijeci, 2006. Str. 159-163.

Popis tablica

Tablica 1. Ocjena posjećenosti odjela za djecu narodnih knjižnica knjižnica.....	str. 25.
Tablica 2. Dostupnost sadržaja.....	str. 25.
Tablica 3. Kreativne radionice i književni susreti.....	str. 26.
Tablica 4. Kvalieta programa.....	str. 26.
Tablica 5. Opremljenost knjižnica.....	str. 27.

Popis slika

Slika 1: Dječja knjižnica Zagreb 1960. godine.....str. 6